

■ Les polèmiques més vives i recurrents: cap on anem?

Models de llengua i varietat lingüística

Rosa Calafat, Josep M. Carbó, Toni Mollà, Xoán Montero,

Gregori Sansó

Moderador: Patrick Zabalbeascoa

Rosa Calafat

Faré unes consideracions prèvies ja que aquesta primera intervenció ha de durar sis o set minuts. I faré una pregunta, la qual deixaré mig contestada.

Primera: els membres d'una comunitat lingüística comparteixen almenys una varietat (si no, pensem en l'italià estàndard sobre els vernacles). I en el cas de la comunitat lingüística catalana, si ens volem dir comunitat lingüística, no hem de compartir només una varietat que faci esment a Barcelona o a dos carrers de Barcelona o a Lleida o a Menorca, sinó a Palma, València i Barcelona, és a dir, a tot el territori català. Aquesta varietat –que és l'estàndard en les societats modernes dels mitjans de comunicació, en la fase de la nova oralitat (o segona oralitat, que després especificaré)– ha de tenir –i té– voluntat correctiva i de norma d'ús social i lingüístic per tal que els membres de la comunitat lingüística s'hi sentin reflectits. I si se'n desvien, cal que ho percebin com un mal ús.

Segona: és evident que tota llengua implica varietat i variació; varietat i variació històrica, social i dialectal. Per exemple: estic fent ús de l'estàndard però tanmateix hi ha la meua varietat dialectal entre, sobre, enmig d'aquest estàndard. Per tant, qualsevol varietat –i l'estàndard n'és una i transversal– té marques tant d'identitat (dialectes socials, geogràfics, etc.) com de situacions d'ús; és a dir, contextuals.

Tercera consideració: en un món on la comunicació entre els membres es fa a través de canals difusors de segona oralitat, en situacions on hom simula que hi ha oralitat espontània (però, tanmateix, és preparada), l'ús d'expressions del registre col·loquial, l'ús de la familiaritat ha d'entrar dins del gènere i el format audiovisuals. Per tant, tenim una nova llengua (registre transversal); una

Pati de l'Institut
d'Estudis Catalans

Foto: Pere Virgili

llengua que és oral preparada i disposada per simular una cultura oral secundària.

Abans la socialització primària, el veïnatge, ens deia quina norma, quin ús havíem de fer de la llengua; ara és la televisió, les sèries, els anuncis, els que ens diuen com i què hem de preferir o com i què hem de parlar. Per tant, és molt important el paper normatiu i correctiu d'un mitjà de comunicació.

La socialització primària (el veïnatge, la veïna) em deia com havia de ruixar les tomaqueres; ara són els anuncis de televisió que m'ho diuen. Els anuncis ens diuen quin producte cosmètic hem d'utilitzar, o quin producte és millor per a la planta o per fer net el menjador de casa. Si pensem en alguns anuncis emesos per TV3 –ara se m'acut allò del «*Cillit Bang: la suciedad se va en un bang*»–, veiem que en alguns d'aquests anuncis ja no podem parlar de varietat ni de variació, sinó que hem de parlar de trencament del *continuum* lingüístic català cap a un altre *continuum* d'una altra llengua. O, per exemple, qui no recorda la frase «*Soy Juan Palomo, yo me lo guiso, yo me lo como*» (no recordo de quin producte es tractava). Aquesta parèmia en bon català, de tota la vida, té l'equivalent en «Ell tot sol es fa el so i balla». L'ús i difusió del *Juan Palomo* per «Ell tot sol es fa el so i balla» ens barra poder parlar de quin català

estàndard vehiculed, perquè aquí ja no hi ha català, sinó un canvi de llengua. O, per exemple, allò de «Disfruta dels teus moments: Bebe, bebe».

Per tant, és fonamental que, per tal que les llengües no quedin reduïdes al reducte folklòric, siguin llengües que es preparin per a aquesta segona oralitat.

La qüestió rau a demanar-nos: ho fem nosaltres?

Actualment, al segle XXI, la capacitat hegemònica d'una llengua, d'una cultura, es mesura no només amb la distribució d'àmbit d'ús o espais comunicatius –tots sabem que els catalans no tenim tots els àmbits d'ús ocupats en la nostra llengua: no tenim cinema en català en totes les sales de cinema...–, sinó que la capacitat hegemònica d'una llengua de segona oralitat es mesura també per la capacitat de sucra amb força els recursos expressius del llenguatge col·loquial, tot permetent als usuaris la identificació amb una llengua rica, autònoma i hegemònica.

Per tant, què ho fa que en català, ara, i des de la segona oralitat (llegiu-hi «mitjans de comunicació»), es prescindixi de recursos lingüístics interns i se'n difonguin d'altres amb un alt índex de compatibilitat amb un sistema lingüístic aliè? Per exemple, és llengua col·loquial (d'àmbit restringit, en diuen, però col·loquial) paraules com *gilipollas*; i no ho és «cap de trons», «bosses tristes», «cap de suro». Per què?

Com és que podem prescindir de l'agilitat tan ferma i forta i tan rica, autònoma i hegemònica que ens dóna saber destriar entre un «bon vespre» i un «bona nit»? Quan iniciem una acció o un fet, quan entrem en un lloc, diem: «Bon vespre»; quan en sortim o acabem aquella acció, ho fem amb un «Bona nit».

En els nostres mitjans cada cop es prescindix més del «vespre», el qual resta amagat per un «Bona tarda» o per un «Bona nit» (llegiu-hi: *Buenas tardes* i *Buenas noches*).

Entre la frase: «Anit sortiré de gresca» i «Aquesta nit (*esta noche*) sortiré de marxa (*marcha*)» no hi ha una qüestió de varietat del català; el que hi ha és un trencament del *continuum* català per aproximar-se al *continuum* espanyol.

Si fem un cop d'ull als nostre llibres d'estil, hi trobem coses com les següents, pel que fa a usos lèxics: *El Llibre d'Estil d'Andorra Televisió* inclou, entre d'altres, els geosinònims: *granera* (escombra), *brossat* (mató), etc., amb marca de llengua col·loquial. Si fem una

Rosa Calafat
Foto: Pere Virgili

cerca en un altre llibre d'estil de mitjà de comunicació de difusió a Palma-València-Barcelona (www.esadir.cat), i hi volem cercar *granera*, aquest terme no s'hi inclou com a sinònim d'*escombra*. Hi trobem Granera com un topònim del Vallès. Tampoc no hi és *brossat*; però en canvi sí que hi és *ratllar*. Hi ha l'expressió «No em ratllis», que per l'explicació que s'hi dóna vol dir: «No m'embafis» o «No em facis el cuc de l'orella malalt».

Aquesta tria no és només una tria entre varietats, és una tria de *continuum*. Disgreguem el català i ens atraquem a l'espanyol, o què en fem? Aquí hi ha la qüestió.

Josep Maria Carbó

El doblatge té dues característiques bàsiques, aquí i als països que en fan en l'Europa més pròxima. Primera: és la modalitat d'oral prefabricat més extrema. Si per traduir una ficció teatral o literària ja hi hem d'introduir elements d'artificiositat que no té l'original, en doblatge, pel fet de treballar amb imatge, el pes de l'original és molt més important. Per exemple, doblar un actor que té una gesticulació que no és la nostra i que, quan mou els llavis no ho fa de la mateixa manera, és complicadíssim. Per aquesta raó, hi ha una coincidència (si més no, ara per ara) entre estudiosos del doblatge i la gent que hi treballa, de definir el doblatge com una llengua neutra i on tot s'entengui a la primera.

La segona característica és que és una indústria regida per la premsa. Per tant, no ajuda a fer matisos, especialment en qüestió fonètica.

La qüestió és que amb tota aquesta artificiositat de base, la llengua del doblatge pretén resultar creïble a l'espectador. Es treballa amb un concepte de versemblança paradoxal perquè es basa en convencionalismes que canvien en el temps i obliguen a una revisió contínua. El que és versemblant per l'espectador no és que en una situació determinada un personatge parli com una persona que coneix del seu veïnat. Perquè, aleshores, no se'l creuria. Si és un policia de Los Angeles, no pot parlar com el seu cosí mosso d'esquadra. Però l'ha d'entendre i sense necessitat d'aprendre anglès. Aquest és el tracte del doblatge: us servim una traducció, no haureu d'aprendre anglès, però aquest català tampoc voleu que sigui el català del vostre veí d'escala.

Per tant, quin és el criteri que dóna versemblança a un doblatge? Doncs quan allò que es veu coincideix –repeteix– no amb la realitat, sinó amb les altres situacions que estàs acostumat a veure en la ficció. Després de 23 anys de doblatge en català, hi ha gent que comença a tenir-lo com a referent, però continua pesant molt la referència a la ficció en castellà.

El fet és que en els idiomes en què es dobla majoritàriament (com l'alemany, el francès o l'italià) hi ha un consens, més o menys, a acceptar una artificiositat en el doblatge i hem passat força dècades que, en aquests països, tothom ho ha trobat normal. En català encara no s'ha aconseguit aquest consens, però potser ja s'està fent vist que les polèmiques en aquest sentit han minvat.

Com que se'm va demanar parlar d'aquestes polèmiques, jo les resumiria amb la imatge d'una mena de Triangle de les Bermudes, d'aigües molt agitada on contínuament anem petant contra tres vèrtexs.

Un seria la influència del doblatge com a model lingüístic. Hi ha qui demana que la llengua als mitjans de comunicació sigui fonamentalment un model de correcció. I hi ha qui assenyala altres models influents: s'ha valorat l'efecte de vint anys d'escolarització en català, per exemple?

El segon és la credibilitat. Hi ha qui troba el doblatge massa artificiosos i hi ha qui critica que s'usin construccions col·loquials.

El tercer és sobre els dialectes. Enfront de la pràctica habitual

Josep M. Carbó
Foto: Pere Virgili

d'una llengua neutra i no connotada geogràficament, hi ha qui voldria diversitat dialectal.

Penso que ens hauríem de preguntar si en les societats modernes, tan fragmentades socialment i culturalment, és possible establir referents comuns. Això de la llengua que entengui tothom no sé si continua sent possible. ¿Tenim un consens, com n'hi podia haver als anys cinquanta en determinats països, sobre què es considera típicament pagès i típicament urbà i què es considera típicament arcaic i típicament modern? Ara és molt més complicat i varia segons els hàbits culturals de cada grup de població.

Vull recordar que el 2002 o el 2003, les polèmiques van arribar al Parlament de Catalunya i, com a conclusió, es va demanar un informe al Consell de l'Audiovisual Català sobre la qualitat de la llengua als mitjans de comunicació.

Es va encarregar aquest treball al grup Llengua i Mèdia de la UAB, que va lliurar els resultats el 2004. Com que la conjuntura política havia canviat, l'informe està dormint en un calaix i reivindico que se'n faci la difusió que es mereix. Crec que elevaria les polèmiques que he resumit a un estadi més madur. Aquest estudi avaluava la llengua a partir de les funcions comunicatives específiques i els codis concrets del llenguatge televisiu. Així «metabolitzava» tot un seguit d'arguments que molts ciutadans havien expressat intuïtivament i els situava a un nivell més «científic». No tancava la polèmica, sinó que donava unes categories més adequades i útils per continuar-la.

Llegiré dos fragments de les conclusions perquè s'acabi d'entendre. «La llengua de la TV està condicionada sobretot per l'amplitud de l'audiència de què gaudeix. I, per tant, per l'alta comprensibilitat que ha de tenir el missatge que vehicula. Però també pel fet que el seu discurs no ha de perdre en cap moment la versemblança, aconseguint que allò que diu i allò que presenta s'atingui al màxim a les situacions quotidianes dels receptors. Es troba així en una actuació doble i força complexa: una, ser un mirall de les pràctiques lingüístiques de la societat, a fi i efecte que aquesta s'hi identifiqui. I dos, esdevenir una configuradora de models lingüístics més homogenis i depurats que els espontanis».

L'últim fragment conté tres conceptes interessantíssims per continuar el debat: «Consegüentment, el fet és que correcció normativa, adequació pragmàtica i versemblança escènica lliuren sovint una batalla incruenta en els mitjans de comunicació que és percebuda tan sols esporàdicament pels receptors, però a què estan molt avesats els professionals dels mitjans.» Em sembla que, amb això, ja he donat prou elements.

Toni Mollà

Moltes gràcies per haver-me convidat a venir a la metròpoli. No és fàcil fer de valencianet. I, sobretot, de valencianòleg, que és un estadi superior que se'ns suposa a tots els valencians! És cert, jo vaig ser el responsable del control lingüístic dels inicis de Canal 9 –dels informatius i del doblatge, fonamentalment, perquè de producció de ficció en aquella primera època, se'n va fer molt poca. Ja sabeu que la gent es recorda de Santa Bàrbara quan trona i, quan estaven a punt de perdre les eleccions, van adonar-se que calia donar peixet a determinat tipus d'electorat i acontentar alguns sectors progressistes de les indústries culturals. Vam donar faena a actors i traductors, cosa que està molt bé en si mateixa, al marge d'altres coses.

M'agradaria començar amb una frase de Pilar García Negro segons la qual la llengua és l'únic instrument del món que millora amb l'ús. En *valencià* col·loquial, diríem que «la llengua, com més la usarem, més a punt la tindrem». És una evidència. Diríem que la quantitat determina la qualitat i no al revés. Almenys, l'equació inversa és manifestament falsa. A Canal 9, quan ja havíem acon-

Toni Mollà
Foto: Pere Virgili

seguit una qualitat lingüística homologable, però també artística i tècnica, van desaparèixer el doblatge i la producció pròpia en català, cosa de què s'han penedit les mateixes empreses que sovint s'hi oposaven. En el moment de la resistència heroica per mantenir el català, jo els insistia que la llengua és un element proteccionista del mercat interior, però em van fer poc de cas. Si doblem en castellà, ho farem a Madrid, que és més barat i millor, i vostès, amics meus, perdran el seu negoci. Jo els deia que intentessin reivindicar que es fes el doblatge en català, no perquè fossin uns almogàvers de pedra picada, sinó perquè podien guanyar més diners. Perquè la televisió és, bàsicament, una indústria, i la llengua té un valor econòmic clarament discriminatiu. En sentit positiu i també negatiu. De nosaltres depèn que sapiguem fer servir aquesta distinció en favor de la nostra activitat. Per desgràcia, en aquell moment va desaparèixer de les nostres pantalles el doblatge –la ficció–, llevat dels dibuixos animats, no sé si per confirmar aquella idea segons la qual el català o el valencià és una llengua de xiquets. Encara se'n penedeixen alguns, que han vist minvar el seu volum d'activitat empresarial.

En qualsevol cas, discutir de qualitat lingüística o de model, com supose que farem en aquestes jornades, és un estadi de civilització elevat. Vol dir que hi ha hagut un consens previ, que és que s'ha de fer en català. Això, com dic, no és el nirvana, però ja ens està molt bé. És l'estat del benestar. Crec que si discutíssim si hem de dir *xàrcia* o *xarxa*, *faena* o *feina*, *servici* o *servei*, ens posaríem

de seguida d'acord si qualsevol d'eixes opcions fóra alternativa als equivalents en castellà. Eixa és realment la discussió de fons, i la resta, que serà tan important com vostès voldran, quasi un entreteniment. El problema és que aquestes discussions sobre la qualitat lingüística a València se solen barrejar interessadament amb un altre tipus de polèmiques més àcides. Si vostès ho recorden, la definició de Charles Ferguson sobre l'estàndard assegurava que era aquella varietat de llengua que la majoria de la gent reconeixia com a pròpia. Per tant, no ens enganyem, és difícil deslligar l'estàndard d'un vernacle-col·loquial difós i conegut de tothom. Però, clar, a València, en aquesta mena de discussió, que hauria de ser estrictament tècnica, per dir-ho d'alguna manera, hi intervé un element distorsionador, que és el que es coneix com a blaverisme i que no és exactament només un moviment secessionista, sinó també obertament antiintel·lectual, populista, antidemocràtic en molts aspectes, que enfosqueix qualsevol mena de debat racional sobre la llengua i les tries lingüístiques.

El català occidental que parlem a València és una llengua bastant homogènia, en què és molt senzill que la gent es pugui reconèixer si els que ens dediquem a aquestes coses som uns bons professionals. Però, com dic, s'han de vèncer altres interessos. Superat això, caldria seguir unes condicions imprescindibles que són obvietats però que val la pena recordar perquè, de vegades, les obvietats són el que més costa de percebre. Per exemple, el coneixement de la normativa. La segona, no marcar dialectes geogràfics amb varietats socials com de vegades –amb perdó– ha fet la mateixa TV3 amb els personatges valencians, als quals, per la seua condició de valencians, se'ls suposa que han d'usar un català hibridat, antinormatiu i farcit de substantius i adjectius en diminutiu. La tercera, no s'ha d'oblidar mai, que en llengua, com en tot a la vida, sempre hi ha d'haver un lloc per a cada cosa. En fi, cap novetat que no siga aplicar una mica de coneixement –o de trellat, que és el mateix. O, si volen dir-ho d'una forma més estàndard, de sentit comú. Moltes gràcies.

Xoán Montero Domínguez

Per començar la meua intervenció, vull demanar disculpes per no parlar català, però ja se sap que la societat en què vivim no afaforeix la comunicació en les nostres llengües (i em refereixo úni-

cament a les llengües pròpies de l'Estat espanyol). D'altra banda, m'agradaria donar les gràcies a Patrick Zabalbeascoa per haver-me invitat a aquestes jornades.

Em vaig introduir en l'àmbit audiovisual en qualitat de doblador impartint classes de fonètica de la llengua gallega dintre dels cursos de doblatge que ofería l'estudi CTV, de Santiago de Compostel·la, l'any 2003. Això és una cosa que ja d'entrada crida l'atenció: com és possible que els alumnes (futurs actors de doblatge) necessitin una formació específica de fonètica de la llengua amb la qual han de treballar? Doncs això és habitual a Galícia; és a dir, la major part dels alumnes que assisteixen a aquests cursos no tenen el galleg com a llengua habitual i, de fet, alguns només en tenen un ús passiu. És més, hi ha alguns actors i actrius de doblatge que van començar a doblar l'any 1985, amb l'aparició de Televisió de Galícia, i que avui, vint-i-dos anys després, encara necessitarien algun *retake*¹ per qüestions fonètiques: «És que aquesta *e* és oberta en galleg.» Doncs seguim així després d'aquests anys...

Atès que disposem de poc temps, presentaré una anècdota que és el símptoma de la valoració sociolingüística que a la societat gallega li mereix la seva llengua. Tot i ser una anècdota, no és una excepció sinó un cas que esdevé norma. Aquest mateix cas, però amb la llengua pròpia de l'Imperi, seria impensable; a cap director de doblatge (a Galícia) no se li acudiria convocar un actor que no sabés parlar l'espanyol. Que serveixi, doncs, d'exemple la repetició d'un simple *take* que va fer un company, actor de doblatge, no fa gaire temps. El *take* era el següent: «*Pola tarde non sei; pero pola noite, non*» («a la tarda no ho sé; però de nit, no»). Cal dir que la *n* final en galleg és velar, i ell la pronunciava, repetides vegades (fins a un total de deu), alveolar. Aquest problema no el té ningú que parli galleg de manera habitual; es podria dir que fins i tot li resultaria difícil pronunciar-la incorrectament. I és que el veritable problema no consisteix en la *n* velar o alveolar, sinó en la incompetència lingüística d'aquest company –que treballa de forma professional per als estudis contractats per la TVG– pel que fa a la que és, sens dubte, la seva eina de treball.

La veritat és que per a aquestes Jornades havia preparat un discurs sobre el procés normalitzador i la traducció audiovisual a Galícia; però com que estem parlant d'indústries (la del doblatge, la cinematogràfica...), em desmarcaré del guió i introduiré una nova

Xoán Montero

Foto: Pere Virgili

indústria: la idiomàtica. Sí, aquesta indústria de les llengües pròpies de Galícia, el País Basc i Catalunya, com a generadores de riquesa per als professionals –els empresaris de l’idioma– que hi treballen i que, en el supòsit que no fossin beneficioses –econòmicament parlant–, les clausurarien per manca d’«interessos». Sí, és la dura realitat: les podem comparar a vaques que produeixen llet; si no en produïssin, no les munyiríem. I, per a més desgràcia, són aquests empresaris de l’idioma els qui treballen per a aquesta indústria que avui ens reuneix aquí. Per això, quan parlem de naturalitat o manca de naturalitat en la traducció dels guions, podem comprovar que aquesta manca d’idiomaticitat no és una qüestió que pertanyi exclusivament al professional de la mediació lingüística, sinó que hi ha una sèrie d’elements paratraductius² (lingüistes de la TVG, ajustadors, actors i actrius de doblatge...) que fan possible que un guió ben traduït perdi tota la naturalitat que el traductor hi havia introduït. Amb això no vull pas dir que totes les traduccions que es fan per a aquest sector estiguin lliures de crítica, però hi ha unes pautes lingüístiques –i traductològiques– en l’àmbit de la producció aliena que dificulten i condicionen en moltes ocasions la tasca del traductor.

A més, hem de diferenciar molt bé els departaments de producció aliena i pròpia de la TVG i saber que les restriccions (respecte a l’idioma) aplicades a les traduccions pel primer disten molt de les aplicades als guions –traduïts o no– pels segons. Així, podem

comprovar que la llengua utilitzada en la pel·lícula *O lapis do carpintero*, dirigida per Antón Reixa i considerada dintre del nostre audiovisual com a «cinema gallec», no és igual a l'ús idiomàtic de la sèrie *Mareas vivas*, obra del mateix director. La primera pertany a l'àmbit de la producció aliena, perquè hi ha una traducció del guió de l'espanyol al gallec, i la segona entra dintre dels cànons de la producció pròpia. El registre utilitzat en la versió doblada al gallec d'*O lapis do carpinteiro* és homogeni, igual per a tots els personatges i creat pels actors de doblatge, que en molts casos, només fan servir aquesta llengua quan són davant del faristol. En canvi, a *Mareas vivas* coincideixen diversos registres i fins i tot variants dialectals que naturalitzen els diàlegs.

Ja per acabar, m'agradaria dir que, en el cas gallec, semblant al català pel que he pogut sentir en les diverses intervencions dels ponents, el problema de la naturalitat no consisteix tant en l'elecció lèxica escollida per a la traducció d'un determinat guió, sinó en la manca de coneixements i sensibilitat lingüística d'aquells –empresaris de l'idioma– que exercim aquesta professió sigui en l'àmbit de la traducció, l'ajust, la revisió o el doblatge.

Gregori Sansó

En la meva exposició, em centraré en el doblatge que es fa actualment per a IB3.

La història del doblatge a les Balears és pràcticament nul·la. Vàrem començar fa tres anys, i aquest temps ha estat d'aprenentatge i d'experiències (bones i dolentes). Com a model, hem tengut bàsicament TV3. La producció que en aquests tres anys hem fet es limita a sèries de dibuixos animats. Recentment, però, també hem intentat doblar documentals (encara no hem vist el producte final; esperem que sigui bo). Pel que fa a les sèries de dibuixos, ha estat una producció bastant prolífica.

Quant als criteris lingüístics que aplicam, principalment, tenim en compte tres punts. El primer de tot són les característiques del producte que rebem. Característiques lingüístiques i no lingüístiques. Dins les lingüístiques, englobam, per exemple, si parlen en registre col·loquial o si hi ha diversitat de registres. Dins les característiques no lingüístiques podríem incloure el lloc on passa l'acció, l'època, etc. Intentam respectar aquests trets quan feim el procés de

doblar. El segon punt important és la correcció. Intentam emprar un llenguatge correcte, i fugim dels castellanismes, de construccions incorrectes i del vocabulari no adequat. El tercer punt que tenim molt en compte és la versemblança. Quan dic versemblança no vol dir, per exemple, que una nina petita d'una sèrie (na Shizuka de *Doraemon*) parli com una nina petita de les Illes. El que vull dir és que les característiques bàsiques s'han de mantenir. Les nines petites (al Japó i aquí) empren un vocabulari més senzill, construccions no gaire complicades, simples... És a dir, aquestes característiques, més o manco universals, són les que tenim en compte i miram d'aplicar.

Quan vàrem començar amb els dibuixos, les primeres sèries que vàrem rebre varen ser *Heidi* i *Labella Maia*. Dues sèries molt infantils, molt innocents, amb un llenguatge bastant banal. Per als criteris lingüístics, ens vàrem basar en un document que existeix que tracta sobre el català balear a les escoles. Però en sèries posteriors, més complicades, vàrem veure que aquest primer document no acabava de funcionar, ja que la complexitat lingüística anava augmentant. Això va fer que els criteris fixats en un primer moment patissin algunes modificacions per reflectir el català col·loquial actual. No obstant això, vàrem tenir el dubte de saber on posar els límits del català balear col·loquial. Què acceptàvem i què no. Ens vàrem decantar per seguir la proposta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, amb algunes variacions. Així, als dibuixos empram l'article salat i les formes pronominals balears (*noltros* i *voltros*). El vocabulari és, òbviament, balear, així com les conjugacions. És a dir, empram un registre col·loquial, correcte, i que la Secció, en certa manera, ens avala.

Respecte a la part fonètica, la puresa és extremada i hem tengut molta de cura perquè els dobladors tinguin una pronúncia catalana balear tan bona com es pugui. A part d'això, no hi ha uniformitat dialectal, no hem creat un català balear uniforme fonèticament, sinó que cada doblador pot parlar en el seu accent.

Ja per acabar, voldria comentar les dificultats que hem tengut,

Gregori Sansó

Foto: Pere Virgili

que són, primordialment, tres. La primera de totes: la qualitat de les traduccions. Al principi vàrem tenir bastants de problemes perquè els traductors no tenien un coneixement prou sòlid de la llengua catalana i, concretament, de la varietat balear. La segona dificultat es refereix a les varietats interinsulars. Tampoc no ho tenim gaire clar; és un camp que mereix un estudi. Cal veure on posam els límits per no ser massa mallorquinistes i tampoc no volem ser massa menorquinistes, ni massa eivissencs. Hauria de ser un balear «interinsular». La darrera dificultat fa referència a l'argot i al llenguatge col·loquial. Tampoc no són gens clares les fites: quines paraules podríem acceptar i quines no? Podríem acceptar pronúncies una mica més relaxades per caracteritzar un personatge concret? Quins recursos del llenguatge col·loquial acceptam o no? En aquest punt entra en joc la correcció-versemblança. Per una banda, volem fer un català col·loquial correcte, però, per una altra, ha de ser versemblant, creïble. Aquí és on després podríem discutir un poc.

Notes

1. Faig servir el condicional «necessarien» perquè actualment no es fan *retakes* per a la TVG. Les raons són d'ordre polític; però la justificació, d'acord amb els professionals del sector, es deu a criteris econòmics.
2. Elements susceptibles de modificar el text, sigui per raons d'ordre professional, ideològic, econòmic, etc.

ROSA CALAFAT. Universitat de les Illes Balears

JOSEP MARIA CARBÓ. Coordinador del Servei Lingüístic de Producció Aliena de TV3

TONI MOLLÀ. Expert en anàlisi de la programació a la Radiotelevisió Valenciana

XOÁN MONTERO DOMÍNGUEZ. Universitat de Vigo

GREGORI SAMSÓ. Assessor lingüístic d'IB3.